

o raznim karakteristikama koje su potrebne sociologu u analizi procesa koji vode profesionalnom uspjehu. Bertaux, koji je reanalizirao neke rezultate ovog istraživanja, došao je do slijedećeg zaključka: »Jasno je da je glavni fenomen koji karakterizira 'društvenu mobilnost' u Francuskoj ... imobilnost«.

Girard u svojoj novijoj knjizi podsjeća da u brojnim profesijama (osobito onima visokog statusa) sinovi nasljeđuju očeve i, ako postoji mobilnost, ona se manifestira u srednjim klasama. Girard je jedan od rijetkih francuskih sociologa koji je analizirao francusko društvo uspoređujući ga s ostalima. Ove usporedbe dovele su ga do zaključka da se Francuska osjetno ne razlikuje od ostalih promatranih u pogledu profesionalne mobilnosti.

U daljem tekstu autori iznose metodu svoje analize i samu analizu. Oni su se također koristili studijom I. N. S. E. E. za utvrđivanje mobilnosti u Francuskoj. Proučavali su profesije onih koji su rođeni poslije 1918, a još su između 1959. i 1964. bili aktivni. Također su proučavali profesije njihovih očeva. Istraživači napominju da se dob ispitanika u Francuskoj sasvim ne poklapa s dobi ispitanika u ostalim zemljama. Osim ovog ograničenja postoji još jedno: s obzirom da se ispituje samo jedna kategorija ljudi koji rade najmanje pet godina, nemoguće je uspoređivati njihovo prvo zanimanje s prvim zanimanjem oca.

Evo do kojih su rezultata došli autori ove studije:

1. Francuska nema stroži sistem stratifikacije od ostalih zemalja. Naravno, postoje razlike u sistemima stratifikacije među industrijskim društvima. Francuska, zajedno s Italijom, posjeduje najniži stupanj mobilnosti. Autori ipak ne prihvaćaju teoriju konvergencije. Smatraju da različita društva u toku industrijalizacije, zavisno od posebnih prostornih i vremenskih uvjeta, stvaraju svoje iskustvo i zadržavaju svoju individualnost, iako se međusobno manje razlikuju nego što se razlikuje neka od tih zemalja od jedne neindustrijske.

2. Neki podaci pokazuju da je ulazak u najcjenjenije profesije mnogo teže ostvarljiv za sina poljoprivrednika ili radnika u Francuskoj nego u ostalim promatranim zemljama. Ali, iako je regrutiranje elite važan element, ipak se ne reflektira automatski na fenomen mobilnosti u cjelini. Došli su do istog

zaključka kao i Girard, naime, da je mobilnost u srednjim sektorima mnogo češća nego na vrhu ili u bazi hijerarhije. A to se može reći za svako industrijsko društvo.

3. Autori također ne odbacuju često ponavljaju tezu o tome kako francuske institucije blokiraju pokretljivost. S jedne strane, ta se teza može primjeniti na svako ljudsko društvo, jer unutar jedne hijerarhije uvijek postoji izvjesna selekcija. S druge strane, ova teza može biti sasvim ili djelomično valjana kada se koristi u komparativnom kontekstu i kada se primjenjuje ili na specifične strukture ili na posebnu organizaciju.

4. Kada se analizira proces a ne stupanj pokretljivosti onda se otkriva značajna razlika između Francuske i ostalih industrijskih društava. Kada su autori dekomponirali utjecaj očeve profesije na sina otkrili su da je zanimanje sina više determinirano zanimanjem oca nego studijem. Utjecaj obrazovanja slabiji je od utjecaja očeve profesije. U Americi naprotiv, zanimanje oca determinira obrazovanje sina, a to obrazovanje određuje društveni uspjeh.

Maja Štambuk

THE POLISH SOCIOLOGICAL BULLETIN

Vol. 14, br. 1—2 (27—28), 1973.

Studije

Antonina Kłoskowska: Kulturna determinacija stavova; Adam Podgórecki: Zakon i pravda — Središnji pojmovi i problemi; Maria Nowakowska: Model znanstvene karijere; Jan Turowski: Proces reintegracije u postrevolucionarne zajednice u Poljskoj; Stefan Nowakowski: Modernizacija kao rezultat urbanizacije jedne industrijske regije; Andrzej Tymowski: Uvjeti života obitelji sa tjednim i mjesečnim primanjima u Poljskoj; Jolanta Kulpińska i Piotr Tobera: Praktična primjena industrijske sociologije u Poljskoj; J. Gustaw Borowski i Wiesław Wiśniewski: Faktori koji uvjetuju sudjelovanje studenata u dobrovoljnom socijalnom radu.

Bilješke o istraživanjima

Piotr Kryczka: Susjedstva i društvena kontrola u novim stambenim naseljima

ma u Poljskoj; Adam Stanowski: Društvena aktivnost u novim stambenim naseljima; Władysław Piwowarski: Urbanizacija ruralne lokalne zajednice i njen utjecaj na religioznost; Zbigniew Bokszanski: Socio-kulturna stratifikacija društva i javno mnijenje mladih poljskih radnika; Andrzej Kwiecki: Neke bilješke o istraživanju u pograničnom području Poljske i Njemačke Demokratske Republike.

Prikazi knjiga

Informacije

Antonina Kłoskowska

KULTURNA DETERMINACIJA STAVOVA

Ovaj rad iz dvobroja koji je izašao sa dvogodišnjim zakašnjenjem izabrali smo ponajprije stoga što je A. Kłoskowska u svijetu poznata poljska sociologinja kulture, a onda i zbog predmeta kojim se bavi. Naime, ona je u ovom radu pokušala sintetizirati teorijske i empirijske studije nastale disciplinarno unutar sociologije, socijalne psihologije i antropologije kako bi sagledala važnost i granice kulturnih utjecaja na formiranje sadržajno-spoznajne (činjenice) i afektivno-vrijednosne komponente stavova. Ponajprije se poduhvatila analize nomotetičke i kulturalističke orijentacije među sociolojskim teorijama o utjecaju ljudske okoline u procesu formiranja na ličnost čovjeka. Opredjeljujući se za kulturalističku koncepciju, na tragu ocjene da je aksiološka sfera najvažnija komponenta kulture, Kłoskowska razlikuje stavove nastale u datoj kulturi pod utjecajem situacije i stavove kao izražene eksplicitno formulirane norme, mnijenja i simboličke poruke unutar kulturne tradicije. Ti elementi kulturne tradicije neposredno sačinjavaju spoznajnu komponentu stavova, a posebice djeluju na njihov emocionalno-vrijednosni vid. U tom smislu govori o situacionom i ideološkom ili »sadržajnom« utjecaju kulture na oblikovanje stavova.

Kulturno-antropolojska istraživanja dokazala su ulogu situacionih elemenata kulture u oblikovanju elementarnih stavova koji određuju strukturu ličnosti. U istraživanjima je utvrđeno da utjecaj socio-kulturnih faktora ovisi i o strukturi autoriteta i skali prihvaćenih vrijednosti.

Utjecaj kulturnih sadržaja na oblikovanje spoznajne komponente stavova čini se više nego očit. Svaka kultura ima niz vlastitih spoznaja i vjerovanja povezanih u sisteme znanosti, religije i ideologije. Ti se elementi, međutim, ne izražavaju samo u sadržajnom ili kognitivnom aspektu stavova nego i u njihovu emocionalnom aspektu i konačnoj spremnosti čovjeka za akciju. Situacioni utjecaj kulture na kognitivne procese, tj. na širenje i prihvaćanje činjeničnog znanja, jasno se reflektiraju na stavove. Relevantni situacioni kulturni faktori određeni su mjestom koje u datom društvu u različitim fazama procesa socijalizacije svojih pripadnika ono pridaje religiji i ideologiji, društvenom ulogom i pozicijom intelektualaca, te uvjerenjima koja se odnose na ona područja života koja bi trebala da budu regulirana znanjem.

Kłoskowska se potom pozabavila analizom djelovanja jezika kao dijela kulture na oblikovanje stavova, a posebice njihove spoznajne strane. Polazeći od rezultata etnolingvisti i sociolingvisti u izučavanju jezika etničkih zajednica i društvenih klasa naglasila je da je jezik važno kulturno sredstvo, jer se u njegovu leksičkom stratumu izražavaju egzistencijalni uvjeti društvene grupe. Premda je uloga jezika važna u oblikovanju kognitivnih stavova, ipak je bitnija njegova funkcija kao instrumenta ideolojskog utjecaja na stavove i na afektivno-vrednujući ili konotativni aspekt stavova. Ovo je osobito važno pošto su emocionalne reakcije onaj element stavova koji je čvrsto povezan sa biopsihičkom strukturom ličnosti. Tako kultura predodređuje kognitivne i afektivno-evaluativne procese oblikujući dispozicije za buduće reakcije kao stavove različite obuhvatnosti, jakosti i stabilnosti. Te su pak norme i procjene koje daju specifičnu boju konceptualnoj mapi temeljni elementi kulture.

U tom okviru Kłoskowska govori o povezanosti istraživanja stavova i izučavanjima ličnosti (ličnost se često određuje kao svojevrсна organizacija stavova). Ispitivanja u primitivnim društvima dala su osobito upečitljive primjene modelirajućih utjecaja kulture na stavove, jer je tim društvima inherentna relativna jednoobraznost prema između ispitivanih kulturnih ambijenata postoje velike razlike. Na tom tragu ona piše o koncepciji autoritarne ličnosti, čiji autori osnovu ove ličnosti vide u načinu nje-

nih odnosa s okolinom (posebice obitelji) u kojoj se stvara proces socijalizacije. Kako koncepcija autoritarne ličnosti svodi promatrane osobine na ekstremne, Kłoskowska smatra da je ona daleko prije izvjestan teorijski konstrukt tipolojskog karaktera nego neki aktualni dokaz. U aktualnoj stvarnosti suvremene civilizacije sindrom »autoritarni« uvjeti nikada se ne javlja u čistom obliku i čini se da nije ni dovoljan ni nužan uvjet za oblikovanje »autoritarne ličnosti«. Da bi pokazala da korelacije između socio-kulturnih obilježja i tipa autoritarne ličnosti koje je našao Adorno nisu univerzalne, Kłoskowska se poslužila primjenom triju eminentnih britanskih državnika i mislilaca (lord od Shaftesburya, John Stuart Mill i sir Bertrand Russell). Problem je u temeljnim pitanjima kulturnog oblikovanja stavova i u njihovim vezama s vrednotama. Kulturne su vrijednosti implicitno izražene u načinima akcije a eksplicitno u normativnim modelima (normama i vrijednosnim sudovima) zajednica, grupa i društvenih klasa kojima pripadaju.

Antun Petak

SOCIAL FORCES

Vol. 52, br. 4, lipanj 1974

Austin Frederick: Etološki faktori dominacije i teritorija u ljudskoj populaciji; Charles Tittle i Alan Rowe: Temeljiti test determiniranih hipoteza; Roger Mansfield, Leovy Gould i Z. Namenwirth: Socioekonomski model smanjivanja društvenih nejednakosti; M. Taylor i E. Weinstein: Kritičizam, svjedočanstva, interakcije; Avery M. Guest: Klasna svijest i američki politički stavovi; John Belcher i Kelly Crader: Društvena klasa, stil života u Puerto Ricou; Robert Lauer: Procjene promjena i naglašavanje — Test teza »budućeg šoka«; E. M. Beck: Konfliktne promjene i stabilnost — Recipročna interakcija u školama; Michael D. Nelson: Zakonitosti komparativnih analiza istraživanja moći; Donald Granberg i Lee Steel: Istraživanja širokih razmjera; Lawrence S. Mayer i J. Good: Proučavanje nekih čestih problema; James Noell: Kompleksna analiza o državnoj birokraciji u Americi.

Avery M. Guest

KLASNA SVIJEST I AMERIČKI POLITIČKI STAVOVI

Avery M. Guest iznio je u ovom radu rezultate dvadesetogodišnjeg iskustvenog istraživanja o odnosu klasne svijesti i političkih stavova i ponašanja. Istraživanje je provedeno u razdoblju 1956—1968.

Polazeći od marksističke koncepcije temeljna bi hipoteza bila da se politički stavovi i ponašanja zasnivaju na identifikaciji s interesima samih društvenih klasa. Primijeni li se taj pristup na suvremene američke društvene prilike, proizlazi da bi svijest pripadnika radničke klase te onih koji se s radničkom klasom identificiraju odlikovala lijeva ili kolektivistička orijentacija, a svijest srednje klase i onih koji se s njom identificiraju desna ili individualistička orijentacija. Ovaj problem autor je ispitivao unutar američkog društvenog i političkog konteksta nastojeći utvrditi neposrednu povezanost između klasne svijesti i osviještenosti te određenih karakteristika političkih stavova i ponašanja u stranačkoj političkoj borbi. Prema rezultatima što ih je Guest dobio, političke stavove pripadnika radničke klase, s jedne, te pripadnika srednje klase, s druge strane, bitno determinira klasna osviještenost. Tako bi se primjerice činilo da Demokratska partija bilježi uspjeh na izborima kada političkom propagandom uspije uvjeriti pripadnike radničke klase, koji klasno nisu osviješteni, odnosno koji nisu svjesni, da su njihovi interesi istovjetni ili zajednički interesima ove političke stranke.

Nastojeći podvesti dobivene rezultate u okvir šire teorijske koncepcije autor je izveo zaključak da u američkim kao i drugim društvenim uvjetima stupanj subjektivne klasne osviještenosti i identifikacije bitno utječe na političke stavove i ponašanja pripadnika različitih društvenih grupa.

Vlatka Mladenović

THE BRITISH JOURNAL OF SOCIOLOGY

Vol. 25, br. 3, rujna 1974

Norman K. Denzin: Metodologijske implikacije simboličkog interakcionizma za istraživanje devijacije; Dean Harper, Bobby Mills i Ronald Pavris: